

Шумско-узгојни радови у 1957 години

Друштвеним планом Црне Горе за 1957 годину предвиђен је у циљу обнављања шума минимални обим новог пошумљавања од 675 ха. и попуњавања 221 ха, т.ј. укупно 896 ха. Овај обим, према плану, био је расподијељен по шумским газдинствима, односно срезовима, како је то приказано у таб. 1. Обим осталих шумско узгојних радова, као што су: њега и одржавање култура, мелиорација запуштених шума и шикара, производња шумског сјемена и садница, није био планиран Републичким друштвеним планом, него је планирање обима ових радова остављено шумским газдинствима.

Према подацима добивеним од шумских газдинстава, која су била извођачи шумско-узгојних радова, остварење плана новог пошумљавања и попуњавања приказано је у таб. 1.

Таб. 1

Шумско газдинство (срез)	Ново пошумљавање			Попуњавање		
	План.	Изврш.	%	План.	Изврш.	%
Цетиње	185	114,3	62	69	61,7	89
Титоград	150	153,0	102	44	100,0	227
Никшић	100	98,5	98,5	34	56,0	165
Пљевља	90	125,0	139	30	77,0	256
Иванград	150	240,0	160	44	—	—
Свега :	675	730,8	108	221	294,7	133

Шумска газдинства Цетиње и Пљевља, поред наведених пошумљених површина, извршила су и припрему земљишта, а нијесу засадила: Газдинство Пљевља на површини од 7,5 ха за ново пошумљавање, а Цетиње на површини од 22 ха за ново пошумљавање и 5,5 ха за попуњавање.

О избору објеката и мјеста на којима су спровођени радови на новом пошумљавању одлучивала су шумска газдинства. У таб. 2. приказан је извршени обим пошумљавања према мјесту (у ха).

Табела број 2

Шумско газдинство (срез)	Паљевине	бујична подруч.	околина насеља	остала земљишта	У к у п н о
Цетиње	—	74,6	25,6	14,1	114,3
Титоград	94,0	5,0	54,0	—	153,0
Никшић	6,0	—	92,5	—	98,5
Пљевља	—	—	—	125,0	125,0
Иванград	164,5	—	75,5	—	240,0
Свега:	264,5	79,6	247,6	146,6	730,8

На подручју шумских газдинстава: Титоград, Никшић, Пљевља и Иванград постоје велике паљевине, које датирају још од 1946 године, а које би требало што прије пошумити. Међутим, као што се то види из предњег прегледа у 1957 години Газдинство у Пљевљима није вршило пошумљавање паљевина, док је Газдинство у Никшићу обухватило свега 6 ха сјетвом сјемена. Газдинства у Титограду и Иванграду су, као што се види из прегледа, обухватила пошумљавањем веће површине паљевина, али обзиром на непошумљене површине, ни овај обим није задовољајући.

Паљевине су добрим дијелом погодне за пошумљавање, што условљава добар и брз успјех, ако се радови стручно спроведу. Рад на пошумљавању паљевина је и јефтинији и лакши него на другим просторима, само треба спровести организацију рада. Овим пошумљавањем подижу се искључиво економске шуме, па и због тога пошумљавање ових простора треба форсирати. Ради тога се може сматрати као велика грешка, што је Газдинство у Пљевљима у току 1957 године трошило средстава на пошумљавање и таквих простора коа што је Маљевац у Забрђу, и другима, који није су шумска земљишта и за чије се пошумљавање не може добити ни економско ни какво друго оправдање. Исто тако, оријентација на пошумљавање голети у околини Бољанића, иако се ради о шумском земљишту, није оправдана, кад се узму у обзир огромни простори паљевина у Краљевој Гори и другим подручјима, чије стање захтијева хитно пошумљавање.

У погледу квалитета радова на пошумљавању, уочава се знатна разлика између газдинстава која врше пошумљавања на кршу од оних сјеверних. Тако код газдинстава: Цетиње, Никшић и Титоград (изузев ревира у Колашину), квалитет је много бољи него код газдинстава у Пљевљима и Иванграду и њихових ревира. Ово долази отуда, што се код газдинстава на кршу, како ра-

није тако и сада, поклањала већа пажња шумско-узгојним радovima, док је у сјеверним газдинствима дат и сада и раније приоритет оним пословима који су везани за искоришћавање шума. С друге стране, газдинстава на подручју крша имају извесну традицију и стечено искуство у погледу провођења радова на пошумљавању што није био случај у сјеверним газдинствима. Овдје треба истаћи изузетак који се односи на радове изведене у току 1957 године на подручју Општине Иванградске. Ту је направљен велики квалитативни прелом у позитивном смислу, у односу на раније радове. Ово ће свакако имати за посљедицу и добар успјех, о чему ће се моћи донијети закључак касније.

Досадашња искуства говоре да је припрема земљишта израдом тераса (градона) и гушћа садња много повољнија за пошумљавање него копање рупа и рјеђа садња. Ово потврђују и досадашњи резултати у пошумљавању код шумских газдинстава у Никшићу, Титограду и Цетињу, и поред рђавих климатских и станишних услова, док су у шумским газдинствима Пљевља и Иванград и Шумском ревиру Колашин ови резултати слабији, иако су услови климе и земљишта повољнији код посљедњих. Поред овога, нарочиту улогу у погледу успјеха пошумљавања игра и њега култура (прашење и пљивљење) преко љета, за прве двије до три године, док младе саднице не ојачају, што је олакшано припремом земљишта на терасе.

Пошумљавање код свих газдинстава вршено је углавном, садњом садница. Сјетву сјемена примјенила су у 1957 години само газдинство у Никшићу, на површини од 6 ха и газдинство у Титограду, на површини од 3 ха. Међутим пошумљавање сјетвом сјемена на једном дијелу паљевина у сјеверном подручју Републике било би такође успјешно, а и јефтиније уколико би се правилно провели радови и предузеле мјере њега поника у прве двије године.

Табела број 3

Газдинство	Пошумљавање				Попуњавање			
	Чет.	Лишњ.	Свега	Просјеч по 1 ха.	чет.	Лишњ.	Свега	Просјеч по 1 ха.
Цетиње	345,8	98,8	444,6	4,0	173,5	43,1	216,6	3,5
Титоград	584,0	53,0	637,0	4,3	260,0	30,0	290,0	2,9
Никшић	492,0	13,8	505,8	5,5	140,0	—	140,0	2,5
Пљевља	386,0	—	386,0	3,0	141,6	—	141,6	1,8
Иванград	1147,3	22,6	1169,9	4,9	—	—	—	—
Свега:	2955,1	188,2	3143,3	4,35	715,1	73,1	788,2	2,67

Као што се види из прегледа, сва газдинства, сем пљевалског, саде по 1 ха више од 4000 садница док ово сади просјечно 3000 садница. Међутим, земљишне прилике су на територији Газдинства у Пљевљима просјечно повољније у овом погледу него код газдинстава у Никшићу, Цетињу и Титограду, гдје се ради већином о кршу, на коме се може мање садница засадити него на голетима и паљевинама у сјеверним предјелима Републике.

Поред овога Газдинство у Цетињу вршило је пошумљавање на терет кредита за уређење бујица у подручју бујице Рикавац код Бара. Овдје је на површини од 4 ха. посађено 25.700 комада садница црног бора и багрема, тј. просјечно 6400 садница по 1 ха.

Преглед трошкова пошумљавања и попуњавања (у 000 дин.) приказује се у таб. 4

Табела број 4

Газдинство (срез)	Ново пошумљавање			Попуњавање		
	Изврш. ха	Укупан трошак	Трошак по 1 ха	Изврш. ха	Укупан трошак	Трошак по 1 ха
Цетиње	114,3	9733,3	85,1	61,7	1220,9	19,7
Титоград	153,0	9964,0	65,0	100,0	1345,0	13,5
Никшић	98,5	6433,0	65,3	56,0	1328,0	22,0
Пљевља	125,0	5747,9	46,0	77,0	1850,0	24,0
Иванград	240,0	9644,6	40,2	—	—	24,0
Свега:	730,0	41522,8	56,8	294,7	5743,9	19,5

Стварни просјечни трошкови по једном ха засађене површине су код Газдинстава у Цетињу и Пљевљима нижи него што то излази по прегледу трошкова. Ово због тога што су у прегледу приказане само површине које су засађене, а не и оне на којима је извршена припрема земљишта, а садња није спроведена, док су трошкови и за ове припремљене површине књижени и приказани заједно са осталим трошковима пошумљавања. Пошто на припрему земљишта иде преко 80% трошкова пошумљавања, то би се просјечни трошкови пошумљавања код Газдинства у Цетињу кретали око 76.000 динара а код Газдинства у Пљевљима око 44.000 динара по 1 ха.

Трошкови пошумљавања су, поред осталог, и одраз постојећих прилика на терену. Газдинство Цетиње врши пошумљавање искључиво на подручју крша, гдје су теренске прилике најтеже, па и трошкови највећи. Газдинства у Титограду и Никшићу су, поред пошумљавања на љутоме кршу, изводила радове и у вишим предјелима на лакшим теренима и паљевинама, гдје су радови

јефтинији. Газдинства у Пљевљима и Иванграду имају углавном сличне теренске прилике, само што Газдинство у Пљевљима није у 1957 вршило пошумљавање паљевина него голети, гдје је било и тежих терена.

Досадашње искуство је показало да је њега култура (прашење и плијевљење) преко љета једна од најважнијих мјера за успјех пошумљавања у свим предјелима Републике, а нарочито на кршу. Овај успјех не огледа се само у већем броју садница које су се одржале у животу по јединици површине, него и у спољашњем изгледу, јер његоване саднице постижу знатно већи прираст и изгледају много једрије од оних гдје ова мјера није спроведена.

Преглед њега и одржавања култура (у ха) приказан је у табели 5.

Табела број 5

Шумско газдинство (срез)	Планирано	Остварено	Укупан трошак у 000 дин.	Просјечан трошак по 1 ха у 000 динара
Цетиње	350,0	278,0	2.416,9	8,7
Титоград	150,0	150,0	792,0	5,3
Никшић	50,0	30,0	120,0	4,0
Пљевља	80,0	60,0	657,2	10,9
Иванград	80,0	—	50,0	—
Свега:	710,0	518,0	4.036,0	7,8

Као што се види из прегледа трошкови њега и одржавања култура се знатно разликују код појединих газдинстава. Ово зависи, с једне стране, од врсте рада који је обављен на дотичној површини (плијевљење, прашење, ограда, обиљежавање итд.), а, с друге, и од тога да ли се дотична површина третира једном или два пута. Из прегледа се, даље, види да је њези култура преко љета била покљоњена добра пажња код Шумског газдинства Цетиње, па у извјесној мјери и код Газдинства у Титограду, док код осталих газдинстава то није био случај. То је, свакако, пропуст тих газдинстава, без обзира на то што је у току љета 1957 било доста влаге, јер иако су саднице остале живе, нијесу се развиле као кад би биле његоване.

У нашој Републици постоје велике површине шикара и деградираних шума. Забрана држања коза се у знатној мјери позитивно одразило на ове шуме и шикаре, јер се у њима већ запажа знатан напредак у односу на раније стање. Послије забране до-

шло је до извјесног повећања друге врсте стоке, а познато је да и друга стока, у оскудици траве, брсти и шумама наноси штете.

Мелиоративне мјере у шумама и шикарима нијесу још увијек добиле ширу примјену. Забраном паше обухваћене су веће површине деградираних шума и шикара у посљератном периоду, али и поред добрих резултата на појединим мјестима, ове забране нијесу свуда обиљежене видним знацима, а нијесу свуда ни поштоване као забране.

Што се тиче других мелиоративних мјера, као што су: попуњавања у шикарима, чишћење и прореде шума и шикара, уношења четинара у букове шуме и т. д., оне још нијесу добиле примјену ни код једног газдинства. Међутим, ове мјере су врло важне, а на појединим мјестима и нужне, па би требало што прије отпочети са њиховом примјеном и дати им чак и приоритет у појединим рејонима, у односу на друге радове.

Преглед мелиорације шикара и запуштених шума (у ха) даје се у таб. 6.

Табела брј 6

Шумско газдинство (срез)	Ресурекциона сјеча			Забрана паше		
	План.	Изврш.	Трошак у 000 д.	План.	Изврш.	Трошак у 000 д.
Цетиње	10,0	2,0	25,8	—	1,5	—
Титоград	—	—	—	200,0	200,0	—
Никшић	—	—	—	—	700,0	—
Пљевља	—	—	—	—	—	—
Иванград	30,0	40,0	160,4	—	—	—
Свега:	40,0	42,0	186,2	200,0	901,5	—

Као што се види из прегледа, мелиорација шикара путем ресурекционе сјече није добила ширу примјену у Републици иако у том погледу постоји широко поље рада. Томе су углавном два разлога: прво, што се нема на терену довољно искуства са овом мјером, и друго, што за просторе на којима је спроведена ресурекциона сјеча треба обезбиједити потпуну забрану паше за подужи период (јер би се, у противном, направило горе), што је скопчано са тешкоћама.

У 1957 г. није било сакупљања шумског сјемена већих размјера, као што се види из таб. 7. Узрок лежи у слабом уроду сјемена.

Табела број 7

Шумско газдинство (срез)	Лишћара	Четинара	Укупно ктр.	Трошак у 000 дин
Цетиње	134,0	30,0	164,0	242,4
Титоград	35,0	3,0	38,0	7,0
Никшић	850,0	9,0	859,0	51,4
Пљевља	1,5	—	1,5	—
Иванград	—	—	—	—
Свега:	1020,5	42,0	1062,5	300,8

Потребе пошумљавања у Републици биле су у 1957 углавном подмирене садницама из домаћих расадника. Са стране, т. ј. изван Републике, набавило је мање количине садница лишћара (орах, топола и јавор) само Газдинство Иванград.

Производњу садница у 1957 г. вршила су газдинства у сталним и привременим шумским расадницима, о чијем су броју, површини и трошковима обраде и одржавања изнијети подаци у таб. 8 и 9.

Табела број 8

Шумско газдинство (срез)	Број расадника	Укупна по- вршина ха	Обрадива површина ха	Укупни трошкови обраде и одржава- ња у 000 дин.
Цетиње	6	4,41	2,71	2.507,8
Титоград	4	4,60	3,53	1.413,0
Никшић	2	1,75	1,25	642,5
Пљевља	9	1,38	1,14	463,5
Иванград	6	5,42	2,52	760,5
Свега:	27	17,56	11,15	5.787,3

Из прегледа производње шумских садница у таб. 9 (у 000 комада) види се да производњи смрчевих садница није поклоњена потребна пажња. Ово се може сматрати као велики недостатак, нарочито код газдинстава у Пљевљима и Иванграду, која располажу великим површинама паљевина на којима би требало вршити пошумљавање садњом смрчевих садница.

Табела 9

Врста садница	Шумско газдинство					Укупно
	Цеглиње	Титоград	Никшић	Пљевља	Иванград	
јавор	10,0	39,0	—	1,0	30,0	80,0
јасен	—	45,0	—	0,5	—	45,0
багрем	92,2	322,0	215,0	—	30,0	659,2
остали тврди лишћ.	14,9	98,0	8,0	—	—	120,9
канад.топола	—	—	3,0	4,1	1,0	8,1
остале тополе и врбе	0,7	—	—	—	—	0,7
остали меки лишћ.	59,4	—	0,5	—	—	59,9
јела и смрча	—	—	8,0	—	50,0	58,0
црни бор	258,0	60,0	376,0	920,0	750,0	2864,0
алеписки бор	187,2	650,0	—	—	—	837,2
остали борови	2,1	70,0	—	—	—	72,1
чемпреси	75,4	232,0	—	—	—	307,4
остали четинари	15,6	—	—	—	—	15,6
украдно дрвеће и грмље	22,9	—	—	—	—	22,9
Свега:	738,4	1516,0	1110,5	925,6	861,0	5151,5

Прегледом расадника на терену установљено је да ће за прољећну сезону пошумљавања 1958 године оскудијевати у црноборовим садницама газдинстава у Никшићу и Титограду, јер саднице произведене у 1957 биће способне за садњу тек у јесењој сезони 1958 г. До овога је дошло услед тога што дотична газдинства нијесу успјела да у 1956 г. произведу потребну количину црноборових садница.

Описане шумско-узгојне радове газдинстава су изводила у 1957 години на терет својих кредита за редовно одржавање шума и на терет средских фондова за унапређење шумарства.

За све шумско-узгојне радове у 1957 г. укупни трошкови износе 57,577.000.— динара, од чега на терет фондова око 33,8 мил. дина. Велике суме трошене су и ранијих година, а и убудуће ови трошкови морају бити знатни. Ради тога квалитету ових радова треба посветити већу пажњу него досада, како би уложена средства нашла своје оправдање у што бољем успјеху пошумљавања. Доношење прописа о шумарској инспекцији и колаудацији шумско узгојних радова утицало би позитивно на квалитет ових радова.